

НОДАВЛАТ МАКТАБГАЧА ТАЪЛИМ ТАШКИЛОТЛАРИДА ТАЪЛИМ СИФАТИ МЕНЕЖМЕНТИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ

Камалов Б.Ш.

*Ўзбекистон педагогика фанлари илмий тадқиқот институти
Қорақалпоғистон филиалининг мустақил изланувчиси*

Аннотация: Ушбу мақолада нодавлат мактабгача таълим ташкилотларида таълим сифати менежментини такомиллаштириш масалалари ёритилган. Таълим сифатига таъсир этувчи асосий омиллар, менежмент тизимининг педагогик ва ташкилий жиҳатлари таҳлил қилинган. Шунингдек, нодавлат таълим муассасаларида замонавий сифат баҳолаш механизмларини жорий этиш, инновацион ёндашувлар асосида самарали бошқарув тизимини шакллантириш бўйича амалий таклифлар келтирилган.

Калит сўзлар: нодавлат мактабгача таълим, таълим сифати, менежмент тизими, педагогик бошқарув, инновацион ёндашув, самарадорлик, мониторинг, педагогик компетенция.

КИРИШ

Ҳозирги глобал ривожланиш жараёнларида таълим тизимининг барча бўғинларида, жумладан, мактабгача таълим соҳасида ҳам таълим сифати ва уни бошқариш масалалари муҳим ўрин тутди. Ўзбекистонда кейинги йилларда мактабгача таълим тизимини ислоҳ қилиш ва ривожлантириш бўйича кенг кўламли ишлар амалга оширилмоқда. Хусусан, “Мактабгача таълим ва тарбия тўғрисида”ги Қонун (2019 йил) ҳамда Президент фармон ва қарорлари соҳадаги сифат менежментини янги босқичга кўтариш учун ҳуқуқий ва ташкилий асос яратиб берди.

Нодавлат мактабгача таълим ташкилотлари (НМТТ) таълим тизимининг ажралмас қисми сифатида фаолият юритиб, давлат таълим стандартлари асосида болаларни ҳар томонлама ривожлантириш, уларда ижодий фикрлаш, коммуникатив ва ижтимоий кўникмаларни шакллантиришга хизмат қилади. Бу ташкилотларда таълим-тарбия жараёнини самарали ташкил этиш, унинг натижадорлигини таъминлашда сифат менежменти тизими муҳим ўрин тутди.

Сифат менежменти деганда таълим жараёнининг мақсадли режалаштирилиши, амалга оширилиши, мониторинг ва баҳолаш асосида доимий такомиллаштирилиши назарда тутилади. Нодавлат таълим муассасаларида бундай тизимни жорий этиш педагогик жараён

самарадорлигини ошириш, рақобатбардош муҳит яратиш ва ота-оналар ишончини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Шунингдек, нодавлат мактабгача таълим ташкилотларида таълим сифати менежментини ривожлантириш жараёнида қуйидаги жиҳатлар муҳим аҳамиятга эга:

- таълим стандартларига мос сифат индикаторларини белгилаш;
- педагог кадрларнинг касбий малакаси ва инновацион компетенциясини ошириш;
- таълим жараёнида илғор педагогик ва ахборот технологияларини жорий этиш;
- ота-оналар билан самарали мулоқот ва ҳамкорликни йўлга қўйиш;
- ички назорат ва мониторинг тизимини такомиллаштириш.

Таълим сифати менежментини такомиллаштириш бугунги кунда нафақат давлат таълим муассасаларида, балки нодавлат секторда ҳам долзарб масала ҳисобланади. Бунинг асосий сабаби — нодавлат таълим ташкилотлари бозор иқтисодиёти шароитида рақобатбардош бўлиш учун ўз фаолиятини доимий равишда янгилаб бориши, хизмат сифатини ошириши ва инновацион ёндашувлардан фойдаланиши зарурлигидир.

Бундан ташқари, таълим сифати фақат болаларнинг билим даражаси билан эмас, балки педагогларнинг фаолияти, бошқарув тизими, таълим муҳити ва ота-оналар қониқиш даражаси билан ҳам белгиланади. Шунинг учун нодавлат мактабгача таълим муассасаларида таълим сифати менежментини такомиллаштириш — бу тизимли, комплекс ва илмий ёндашувни талаб этувчи жараёндир.

Шу мақсадда ушбу мақолада нодавлат мактабгача таълим ташкилотларида таълим сифати менежментининг мазмун-моҳияти, унинг асосий вазифалари ва амалий такомиллаштириш йўллари илмий асосда таҳлил қилинади.

Нодавлат мактабгача таълим ташкилотларида таълим сифати менежментини такомиллаштириш — бу таълим жараёнини режалаштириш, ташкил этиш, баҳолаш ва доимий равишда ривожлантиришни таъминловчи тизимли бошқарув фаолиятидир. Таълим сифати менежменти нафақат таълим натижаларини назорат қилиш, балки барча жараён иштирокчиларининг (педагог, бола, ота-она, маъмурият) фаол ҳамкорлигини таъминлайди.

Таълим сифати менежментининг назарий асослари

Сифат менежменти — бу таълим фаолиятини режалаштириш, ташкил этиш, назорат қилиш ва баҳолаш орқали унинг самарадорлигини

таъминлашга қаратилган комплекс тизимдир. Ушбу тизимда учта асосий йўналиш ажралиб туради:

Стратегик менежмент — таълим муассасасининг мақсад ва вазифаларини белгилаш, ривожланиш йўналишларини режалаштириш;

Ташкилий менежмент — таълим жараёнини амалга оширишда инсон ресурслари, моддий база ва ахборот тизимини мувофиқлаштириш;

Назорат ва баҳолаш тизими — таълим сифати кўрсаткичларини аниқлаш ва уларни таҳлил қилиш орқали самарадорликни баҳолаш.

Таълим сифати менежментининг асосий мақсади — боланинг ҳар томонлама ривожланиши учун қулай муҳит яратиш, педагог фаолиятини такомиллаштириш ва таълим жараёнида узлуксиз яхшиланишни таъминлашдир.

Нодавлат мактабгача таълим ташкилотларида сифат менежментининг ўзига хос жиҳатлари

Нодавлат мактабгача таълим ташкилотлари давлат муассасаларига нисбатан анча эркин фаолият юритиш имкониятига эга. Шу сабабли уларда сифат менежментини жорий этишда бир қатор афзалликлар мавжуд:

- Мустақил бошқарув тизими — қарорларни тезкор қабул қилиш, янги технологияларни синовдан ўтказиш имкони бор;

- Инновацион ёндашув — янги педагогик моделлар ва таълим технологияларини жорий этишга мойиллик юқори;

- Мижозга йўналтирилган фаолият — таълим сифати ота-оналар қониқиш даражаси билан бевосита боғлиқ;

- Ракобат муҳити — таълим хизматлари бозорида сифатни яхшилашга доимий эҳтиёж мавжуд.

Шу билан бирга, айрим муаммолар ҳам кузатилади:

- кадрлар малакасидаги тафовутлар;

- педагогик мониторинг тизимининг етарли даражада шаклланмаганлиги;

- таълим сифатини баҳолаш мезонларининг ягона эмаслиги;

- методик қўлланмалар ва инновацион ресурсларнинг чекланганлиги.

Бу муаммоларни ҳал этиш учун менежмент тизимини комплекс равишда такомиллаштириш зарур.

Таълим сифати менежментининг амалий йўналишлари

Нодавлат мактабгача таълим ташкилотларида таълим сифати менежментини самарали амалга ошириш учун қуйидаги асосий йўналишлар муҳим аҳамиятга эга:

а) Ички назорат ва мониторинг тизимини яратиш

Ҳар бир муассасада ички назорат тизими орқали таълим жараёнининг сифат кўрсаткичлари доимий равишда таҳлил қилиб борилиши лозим. Бу тизим орқали:

- тарбиячиларнинг иш самарадорлиги баҳоланади;
- болаларнинг ривожланиш динамикаси кузатилади;
- ота-оналарнинг фикр-мулоҳазалари ўрганилади.

б) Педагог кадрлар малакасини ошириш

Таълим сифати тўғридан-тўғри тарбиячи ва педагогнинг касбий салоҳиятига боғлиқ. Шунинг учун мунтазам равишда малака ошириш курслари, семинарлар, инновацион педагогик технологиялар бўйича тренинглар ташкил этиш зарур.

в) Ахборот-коммуникация технологияларидан фойдаланиш

Таълим жараёнида электрон ресурслар, мультимедиа воситалар, интерактив платформалардан фойдаланиш орқали болаларда билиш фаоллиги ва қизиқиш ошади. Шу билан бирга, ахборот тизими менежмент жараёнларини автоматлаштиришга ёрдам беради (масалан, электрон баҳолаш, онлай мониторинг, ота-оналар билан онлайн мулоқот).

г) Таълим муҳитининг психологик ва ижтимоий омилларини такомиллаштириш

Сифатли таълим фақат билим бериш билан чекланмайди, балки боланинг ижтимоий-эмоционал ривожланишига ҳам боғлиқ. Шу сабабли болалар учун хавфсиз, меҳрибон ва ижодий муҳит яратиш таълим менежментининг асосий йўналишларидан бири ҳисобланади.

д) Ота-оналар билан ҳамкорликни кучайтириш

Ота-оналар таълим жараёнининг муҳим иштирокчиси бўлиб, уларнинг фикри таълим сифати баҳосида ҳал қилувчи омил ҳисобланади. Шу боис, ота-оналар билан мунтазам учрашувлар, онлайн маслаҳатлар, очик дарслар ташкил этиш муҳимдир.

Таълим сифати менежментида инновацион ёндашувлар

Инновацион менежмент — бу таълим жараёнини бошқаришда замонавий технологиялар, илғор усуллар ва креатив ечимларни қўллашни англатади.

Нодавлат мактабгача таълим ташкилотларида қуйидаги инновацион ёндашувлар самарали натижа бермоқда:

• TQM (Total Quality Management) — умумий сифатни бошқариш тизими, яъни барча ходимлар таълим сифатини яхшилашда иштирок этади;

• PDCA цикли (Plan – Do – Check – Act) — режалаштириш, амалга ошириш, текшириш ва такомиллаштириш асосидаги менежмент модели;

- ISO 21001:2018 таълим тизими стандарти — таълим муассасаларини халқаро сифат стандартлари бўйича бошқариш модели;

- Benchmarking — илғор тажрибаларни таҳлил қилиш ва ўз муассасаси фаолиятига жорий этиш усули.

Бу моделлар нодавлат таълим муассасаларида рақобатбардошликни ошириш, хизмат сифатида барқарорликни таъминлаш ва ота-оналар ишончини мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга эга.

ХУЛОСА

Нодавлат мактабгача таълим ташкилотлари бугунги кунда мамлакатимиз таълим тизимининг муҳим қисми сифатида болаларнинг ҳар томонлама ривожланишига, таълим хизматлари сифати ва рақобатбардошлигини оширишга катта ҳисса қўшмоқда. Шунинг учун уларда таълим сифати менежментини такомиллаштириш нафақат педагогик, балки ижтимоий ва иқтисодий жиҳатдан ҳам долзарб вазифадир.

Таҳлиллар шуни кўрсатадики, таълим сифати менежментини самарали йўлга қўйиш қуйидаги омиллар билан чамбарчас боғлиқ:

- педагог кадрларнинг касбий ва инновацион компетенцияларини ривожлантириш;

- таълим жараёнида замонавий ахборот-коммуникация технологияларини жорий этиш;

- таълим муҳитининг психологик ва ижтимоий омилларини яхшилаш;

- ички назорат ва мониторинг тизимини такомиллаштириш;

- ота-оналар ва маҳаллий ҳамжамият билан ҳамкорликни кучайтириш.

Сифат менежменти тизими фақат назорат ёки баҳолаш билан чекланмайди — у таълим жараёнида узлуксиз ривожланиш ва янгиланишни таъминловчи механизм сифатида қаралиши лозим. Бунинг учун нодавлат таълим муассасаларида сифат сиёсати, стратегик режалаштириш, баҳолаш ва такомиллаштириш бўйича аниқ мезонлар ишлаб чиқиши зарур.

Инновацион менежмент моделларини (масалан, PDCA цикли, TQM тизими ёки ISO стандартлари) жорий этиш орқали нодавлат мактабгача таълим ташкилотлари ўз фаолиятида барқарор сифатни таъминлай олади. Бу эса таълим хизматларининг рақобатбардошлигини оширади ва ота-оналар ишончини мустаҳкамлайди.

Шу билан бирга, таълим сифатини баҳолашда болаларнинг индивидуал ривожланиши, ижтимоий муносабатлари, эмоционал

барқарорлиги ва ижодий қобилиятлари ҳам инобатга олиниши зарур. Бу кўрсаткичлар педагогик фаолиятнинг ҳақиқий натижасини акс эттиради.

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Тожиев М., Зиямуҳаммедов Б.

“Педагогик технология: замонавий ўзбек миллий модели” Методик тавсиянома. Тошкент, 2009 йил

2. Китобим – офтобим. Тошкент: “Ўқитувчи” нашриёти, 2008 йил.

3. Азизхўжаева, Н. Н. Педагогик технологиялар ва педагогик маҳорат. Тошкент, 2006 йил.

